

VENKOVNÍ OSVĚTLENÍ V SÍDLECH

V rámci **Politiky architektury a stavební kultury ČR** a naplňování jejího opatření Ústavem územního rozvoje jsou soustředovány vybrané výsledky výzkumů, které se zaměřují na vliv kvality prostředí na člověka. Výběr je dostupný na internetových stránkách Ústavu územního rozvoje: *Politika architektury a stavební kultury České republiky – Téma 8 – Výzkum a vývoj*. Jedním z vybraných výsledků výzkumů je publikace **Veřejný prostor a veřejná prostranství**. Vznikla k jubilejnímu roku existence Katedry urbanismu a územního plánování na Fakultě stavební ČVUT. Jedním z témat v knize je i **Venkovní osvětlení v sídlech** od Ing. arch. Simony Vondráčkové upozorňující na důležité postavení veřejného osvětlení z hlediska vnímání kvality sociálního života ve večerních a nočních hodinách. Veřejné osvětlení se tak stává jediným zdrojem pro vnímání místa, které určuje orientaci osob v prostoru, jejich pocity a atmosféru místa.

Města a obce jsou centry života již velmi dlouho. Dílčím a velmi důležitým prostorem měst jsou veřejné prostory, které odrážejí kvalitu společenského života. Skrze veřejná prostranství je vnímán prostor sídla a jsou tím, co činí sídlo sídlem. Světlo je významným emočním nástrojem při tvorbě prostředí. Ovlivňuje nejen atmosféru města, koncentraci osob, pohyb a orientaci uživatelů, ale také náladu a pocity obyvatel. Proto je k návrhu veřejných prostorů potřeba nejen architekt, který navrhuje noční vzhled, ale i světelný technik, který tuto představu realizuje.

Člověk si odnepaměti utvářel kvalitní světelné prostředí ve večerních a nočních hodinách pro maximální pocit bezpečí. I kvůli tomu vzniklo první venkovní osvětlení. V současné době má venkovní osvětlení již hlubší význam. Zajišťuje nejen bezpečnost osob, dopravy a majetku, ale také pocit bezpečí a vytvoření žádané atmosféry prostředí. Osvětlením veřejných prostor ve večerních hodinách je zajištěna jejich bezpečnost, životaschopnost a přitažlivost.

Venkovní osvětlení zahrnuje nejen veřejné osvětlení a architektonické osvětlení, ale i osvětlení venkovních pracovišť a sportovišť. Osvětlením stavby, tedy architektonickým osvětlením, je člověk informován o její přítomnosti a poloze, a tím i o poloze přilehlých prostorů a částí města nebo krajiny. Je druhem veřejného mobiliáře, který spoluvytváří veřejný prostor. Zároveň ale může svým provozem rušit prostředí. Do značné míry narušuje noční prostředí, což lze eliminovat zavedením mezinárodních doporučení pro venkovní osvětlení.

Architektonické osvětlení slouží k osvětlení dominant, historických a památkových staveb, kde napomáhá ke kulturnímu a výchovnému uplatnění objektu. U komerčních objektů slouží architektonické osvětlení jako promyšlená forma propagace a reklamy.

Parametry osvětlení

Veřejné osvětlení je vzhledem k jeho umístění ve veřejných prostorách důležitým prvkem ovlivňujícím podobu a atmosféru nočního sídla. Existuje několik parametrů, které ovlivňují vzhled veřejného prostranství:

- charakter osvětlení,
- jas osvětlení,
- barva světla,
- fyzické parametry osvětlení.

Charakter osvětlení je v nočních hodinách jedním z nejdůležitějších parametrů veřejného osvětlení. Popisuje směřování světelného toku a také, které části veřejného prostoru jsou osvětleny. Ve veřejných místech je možné osvětlit pouze horizontální plochu komunikace bez osvětlení okolního prostředí (typ 1). Používá se na méně hodnotných místech, kde je minimální pohyb osob nebo v průmyslových zónách.

Na pěších zónách, městských třídách a v parcích je vhodné přisvětlit i část vertikálních ploch (do úrovně prvního patra objektu) především z důvodu určitého komfortu uživatelů prostorů (typ 2).

Světelný tok může být směřován i tak, aby zajistil prosvětlení celého prostoru (typ 3). Využívá se při osvětlení center měst, náměstí a návší – architektonicky a urbanisticky cenných prostorů.

*Ukázka typu 1
Brandýs nad Labem*

*Ukázka typu 2
Sušice*

*Ukázka typu 3
Václavské náměstí, Praha*

Úroveň jasu, intenzitou (silou) osvětlení můžeme umocnit nebo utlumit význam místa. Místa v návaznosti na volnou krajinu je vhodné osvětlit nízkým jasem.

Barva světla hraje klíčovou roli ve vnímání veřejného prostoru. Již mnoho let se využívá tzv. žluté světlo, které se vyskytuje ve většině českých sídel. Tyto světelné zdroje jsou ale postupně nahrazovány zdroji s tzv. bílým světlem. Barvy jsou samozřejmě vnímány individuálně, avšak ve větší míře působí

Foto © Simona Vondráčková

Foto © Simona Vondráčková

Foto © Simona Vondráčková

studené barvy jasně, čerstvě, nezatíženě, průzračně, ale i tiše a klidně. Teplé barvy naopak navozují relaxační atmosféru, povzbuzují koncentraci, motoriku a tvůrčí schopnosti. Každý veřejný prostor má svou atmosféru, kterou je možné podpořit ve večerních hodinách právě barvou světla.

Vzhled světelného místa ovlivňuje charakter veřejného prostoru především za denního světla. Používá se především stožárová světelná soustava, ale také soustava na fasádě nebo zavěšená soustava. Důležitý je také typ svítidla (technické, dekorační nebo historizující) i tvar stožáru a barevné řešení. Z pohledu urbanistického je důležitou vlastností také výšková úroveň.

Koncepční přístup a současnost

V posledních několika letech se veřejnému osvětlení ve městech začíná věnovat větší pozornost. Je důležité si uvědomit, že zásahy ve veřejném osvětlení mají dlouhodobý účinek a ovlivňují do značné míry charakter veřejného prostoru. Venkovní osvět-

lení se neustále rozšiřuje v závislosti na rozrůstání sídla, je tak potřeba ho udržovat a obnovovat, aby si zachovalo životnost a kvalitu. V zahraničí existuje tzv. Master Plan, u nás je to koncepce venkovního osvětlení. Jedná se o multioborový dokument, který spojuje estetické vnímání a cit pro architektonické a urbanistické hodnoty architekta, technické dovednosti světelného technika a finanční znalosti ekonomů. Dokument má však charakter studie a není právně závazný. Jedním z řešení je implementace parametrů veřejného osvětlení do územně plánovací dokumentace.

V současnosti se stále více měst rozhoduje pro multidisciplinární přístup řešení veřejného osvětlení. Hlavním cílem již není pouze primárně úspora energie a minimální pořizovací náklady. Bez venkovního osvětlení by člověk mohl jen stěží vnímat noční atmosféru městských panoramat. Důležitost veřejného osvětlení tak působí i veřejnost, která je k jednání o jeho podobě často přizvána.

Dostupnost:

Webové stránky Ústavu územního rozvoje, sekce Územní plánování a stavební řád – Politika architektury a stavební kultura České republiky – Téma 8 – Výzkum a vývoj

Aktualizovaný seznam vybraných výsledků výzkumů I / Zdroj: Informační systém výzkumu, experimentálního vývoje a inovací.

Použitý zdroj (včetně fotografií):

VONDRÁČKOVÁ, Simona, ed. *Veřejný prostor a veřejná prostranství: almanach katedry urbanismu a územního plánování 2016*. V Praze: České vysoké učení technické, 2016. ISBN 978-80-01-06078-0.

Pro opatření 8.2.3 Politiky architektury a stavební kultura ČR zpracoval

*Bc. Jakub Kotrla
obor Městské inženýrství
Fakulta stavební VUT Brno*